

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 6.030508 «Фінанси та кредит»

за спеціалізацією «Банківська справа»

на тему:

**«РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В
БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ»**

Виконала: студентка 4 курсу, групи 2

Факультету фінансів та банківської справи

БОЙКО Д.О.

Керівник: к.е.н., доцент

СЕРГЄЄВА О.С.

ОДЕСА - 2019 року

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У посткризовий період розвитку економіки України спостерігається негативна тенденція зниження довіри до банківської системи, яка супроводжується зменшенням рівня капіталізації банків. Разом із цим, окремі установи банківської системи з недостатнім обсягом капіталу, проблемним кредитним портфелем, незбалансованою структурою активів і пасивів стають збитковими та неплатоспрожними. За даних умов актуалізується необхідність наукового обґрунтування доцільності здійснення реструктуризації банківської системи та реорганізації окремих банків.

Світовий досвід і вітчизняна практика свідчать про активізацію процесу реорганізації банківських установ, що виступає одним із чинників запобігання їх банкрутства та ліквідації. Такі тенденції характерні як для глобальних та інтернаціональних фінансових ринків, так і банківської системи України, в якій відбуваються процеси реорганізації. Реорганізація банків за умов фінансової нестабільності розглядаються як дієві способи консолідації банківського бізнесу, підвищення його прибутковості та ефективності за рахунок досягнення конкурентних переваг, синергетичного ефекту, розширення масштабів діяльності, економії на витратах та освоєння нових сегментів ринку банківських продуктів і послуг.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій свідчить, що теоретичні та практичні аспекти проблем реорганізації банківських установ досліджуються провідними зарубіжними та вітчизняними вченими. Зокрема, системну реорганізацію банківського сектору розглянуто у працях таких зарубіжних учених, як К. Боумен[8], Гохан Патрик А. [9], Доналд Депамфіліс [10], Стэнли ФостерРид, Александра Рид Лажу[11], Б. Мильнер, проф. Ф.Лиис[13], Чечетов М.В. [14], Доналд Депамфіліс [17], Стэнли Фостер Рид, Александра Рид Лажу[18] та інших. Серед вітчизняних науковців питанням реорганізації банків приділяли увагу такі науковці та практики: Кузнєцова Л.В. [40] , Коваленко В.В. [25] , Зверяков М.І. [50], В.А. Галанов[12], В.А.Галанов[19], Владимірова І.Г. [21] та інші.

Відаючи належне практичним напрацюванням із цієї тематики, зауважимо, що необхідно продовжувати такі дослідження, зокрема щодо висвітлення питань реструктуризації банківського сектора, реорганізації банківських установ і консолідації банківського капіталу в умовах нестабільного макроекономічного середовища.

Метою дослідження обґрунтування реорганізації банків шляхом їх злиття та поглинання як найбільш дієвих інструментів реформування банківської системи України.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення в роботі таких **завдань**:

- ознайомитися з теоретичними аспектами сутності «злиття» та «поглинання»;

- визначити нормативно-правову базу, яка регламентує організацію та регулювання порядку реорганізації в Україні;
- провести оцінку діяльності банків на фінансовому ринку;
- проаналізувати діяльність ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- оцінити ефект процесів злиття та поглинання банків;
- обґрунтувати пропозиції щодо використання міжнародного досвіду процесів злиття та поглинання банків;
- надати рекомендації щодо напрямів удосконалення організації злиття та поглинання банків в Україні.

Об'єктом дослідження є процес реорганізації банківської системи України.

Предметом дослідження є теоретично-методичні засади та практичні аспекти щодо реорганізації банківських установ.

Інформаційною базою дослідження виступають закони України, інші нормативно-правові акти центральних органів влади, зокрема, положення та інструкції НБУ, монографічні дослідження та наукові публікації економістів.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалаврів складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань) . Загальний обсяг роботи становить 77 сторінки. Основний зміст викладено на 69 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 14 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади розвитку процесів злиття та поглинання у банківській системі**» було досліджено, що терміни «злиття» та «поглинання» не однакові, а що під поглинанням мається на увазі процес, який характеризується припиненням діяльності об'єкта поглинання та придбанням банком-покупцем його активів і зобов'язань, а злиття трактується як процес, що характеризується об'єднанням двох чи більше юридичних осіб в одну юридичну особу; при цьому банки, що об'єдналися, припиняють своє існування, а їх активи та зобов'язання переходять на баланс новоствореного банку.

Визначено, що основними факторами, що підштовхують банки до міжнародних злиттів і поглинань, є конкуренція і необхідність здійснення процесів міжкордонних кооперації. У динамічно конкурентному середовищі угоди по злиттю і поглинанню забезпечують найбільш швидке і легке проникнення на зарубіжні ринки в умовах, коли розвиток за рахунок власних ресурсів обумовлено ризиком втрати стратегічних можливостей, а прийнятні джерела зростання всередині країни вичерпані. Було розглянуто тлумачення понять «злиття» та «поглинання» різними авторами та виявлено їх відмінності та схожості.

Розглянуто закони реорганізації, які в процесі еволюції змінювали свій зміст.

У другому розділі «**Оцінка та аналіз процесів розвитку злиття та поглинання банків в банківській системі України**» доведено, що прихід

іноземних інвесторів на ринок банківських послуг України уже давно став темою гарячих дискусій між прихильниками та скептиками фінансової лібералізації. Кожна сторона наводила сотні доказів щодо правильності своїх міркувань. Іноземна банківська експансія була звичним явищем під час економічного зростання, яке ми спостерігали в останні роки.

Враховуючи тенденції останніх років щодо скорочення банків з українським капіталом, питома вага іноземного капіталу займає дедалі більше місце в банківській системі України.

В першому блоці доведено, що за останні роки, згідно статистики, кількість банків, що мають у статутному капіталі іноземного інвестора, збільшується і станом 01.01.2019 р. на ринку функціонує 37 банків за участю іноземного капіталу, в тому числі 22 із них – із 100% іноземним капіталом. Станом на 01.01.2015р. в Україні функціонувало 163 банки, з кожним роком вони зменшувались і вже станом на 01.01.2019р. вони зменшилися майже в 2 рази. Це означає, що банки не впроможі функціонувати на ринку самостійно.

За результатами другого блоку – ми проаналізували та дослідили діяльність ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» та можемо зробити такі висновки:

- банк значно покращив в звітному періоді структуру власного капіталу за рахунок прибутків звітного періоду, свідченням чого є стабільна тенденція зменшення непокритого збитку;
- банк проводить активну політику щодо розміщення ресурсів. Ступінь диверсифікації ризиків за активними операціями на низькому рівні, оскільки частка інвестиційного портфеля банку поступово зменшується. Проведене дослідження доводить, що до основних проблем визначення синергетичного ефекту у банківській системі України варто віднести недостатню розробку питань оцінки ефективності процесів злиття та поглинання на вітчизняному банківському ринку, а саме – визначення ефективності на основі використання показника синергії. Використання класичної методики оцінки ефективності процесів злиття та поглинання, що будується на розрахунку показника синергії, потребує існування ефективного фондового ринку для визначення вартості акцій банку та його ринкової капіталізації.

У третьому розділі **«Наслідки та напрямки розвитку процесів злиття та поглинання у банківській діяльності»** обґрунтовано, що за результатами проведеного аналізу процеси злиття та поглинання стосовно українських умов можуть стати дієвим елементом підвищення капіталізації банківської системи України. Як свідчить зарубіжна практика, провідну роль в сприянні реструктуризації банківської системи відіграють органи державного управління шляхом заохочення об'єднання та продажу найслабших банків. Для України важливим є вивчення та адаптація цього для збереження стабільності банківської системи в умовах кризи.

Враховуючи останні тенденції стагнації процесів злиття та поглинання в Україні, можна стверджувати, що для подальшого розвитку ринок потребує суттєвого удосконалення та спрощення нормативно-правового та організаційно-методологічного забезпечення.

Доведено, що у результаті поглинання банк стає більш спеціалізованим у одному або декількох специфічних видах діяльності. Це також позитивно впливає на його ефективність. У разі, коли банківські операції стануть більш диверсифікованими, то його ефективність може зменшитися. Це можна назвати непрямим ефектом злиття. Іноземна власність також позитивно впливає на ефективність банківської установи.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення важливого наукового завдання щодо вдосконалення механізму реорганізації банків і підвищення їх ефективності. Результати проведених досліджень та світова практика доводять, що процеси злиття та поглинання стосовно українських умов можуть стати дієвим елементом підвищення капіталізації банківської системи.

За результатами проведеного дослідження сформульовано низку висновків і пропозицій:

1. Нами доведено, що терміни «злиття» та «поглинання» не однакові, що під поглинанням мається на увазі процес, який характеризується припиненням діяльності об'єкта поглинання та придбанням банком-покупцем його активів і зобов'язань, а злиття трактується як процес, що характеризується об'єднанням двох чи більше юридичних осіб в одну юридичну особу; при цьому банки, що об'єдналися, припиняють своє існування, а їх активи та зобов'язання переходять на баланс новоствореного банку.

2. Нами було досліджено, що перш за все, потребує удосконалення нормативно-правова база стосовно реалізації злиття та поглинання банків. Крім того, корисним буде застосування провідного зарубіжного досвіду стосовно стимулювання даних процесів на вітчизняному ринку банківських послуг. Особливо важливим є залучення зарубіжного капіталу шляхом злиття або поглинання українських банків іноземними фінансово-кредитними установами. Це не тільки дозволить отримати додаткові фінансові ресурси, але й використати світовий досвід банківського менеджменту, провідні інновації у сфері надання банківських послуг.

3. Ми проаналізували, що тенденція розвитку реорганізаційних процесів на ринку банківських послуг України свідчить про певний спад, який триває вже декілька років поспіль. Однак, враховуючи політичну та соціально-економічну ситуацію, яка складається в Україні, слід зазначити, що в найближчій перспективі трендом розвитку ринку буде вихід іноземних інвесторів, що відобразатиметься на ринку збільшенням кількості реорганізаційних угод.

4. Проаналізовано склад, структуру та динаміку фінансових ресурсів ПАТ «Райффазен Банк Аваль» і можна зробити висновок, що загальна сума пасивів має тенденцію до збільшення. Це свідчить про розширення діяльності

банку. Таке збільшення спричинене зміною таких складових пасиву, як зобов'язання і власний капітал.

Щодо зобов'язань ПАТ «Райффазен Банк Аваль», то вони протягом 2017 року збільшились майже на 1%, а протягом 2018 року – збільшились на 9,34%, порівняно з попереднім роком. Збільшення питомої ваги зобов'язань може свідчити, з одного боку, про зменшення надійності банку і захищеності його кредиторів та вкладників, з іншого боку, про збільшення активності в роботі з клієнтами.

Швидкі темпи зростання власного капіталу ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» призвели до зміни в структурі фінансових ресурсів банку: питома вага зобов'язань зменшилася з 85,84% до 85,31% і відповідно на стільки ж зросла питома вага власного капіталу банку з 14,16% до 14,69% в структурі фінансових ресурсів банку. Такі зміни свідчать про те, що є: 1) зменшення активності банку по залученню коштів; 2) зростання надійності банку та захищеності наявних і потенційних вкладників банку. Рівень достатності капіталу є нормальним, оскільки його значення за результатами звітного періоду (14,16%) входить до рекомендованого проміжку 10-20%. Це свідчить про те, що власний капітал може а повній мірі виконувати свою основну функцію - страхування інтересів вкладників і кредиторів, а також покриття поточних збитків від банківської діяльності. Можно стверджувати, що ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» нічого не загрожує, він займає стійку позицію в банківській системі України.

5. Проведене дослідження доводить, що до основних проблем визначення синергетичного ефекту у банківській системі України варто віднести недостатню розробку питань оцінки ефективності процесів злиття та поглинання на вітчизняному банківському ринку, а саме – визначення ефективності на основі використання показника синергії.

6. Нами обгрунтовано, що органи банківського нагляду більшості зарубіжних країн одностайно визнали доцільним оздоровлення проблемних банків шляхом їх злиття та поглинання до фінансово стійких банків, які виступили з такою ініціативою.

7. Визначили, що необхідно зазначити, що існує ціла низка проблем, що стримують розвиток ринку злиттів та поглинань в Україні:

1) світова економіка знаходиться в активній стадії зменшення боргового навантаження на акціонерний капітал, що відповідно зменшує розміри вільного інвестиційного капіталу, особливо в ринки, що розвиваються, такі, як Україна;

2) у край низький попит інвесторів на ризикові угоди, а інвестиції до України інвестори розглядають як одні з найризикованіших, тому їх було зведено до мінімуму;

3) інвестори, які розглядають інвестиційні можливості в Україні, віддають пріоритет компаніям у секторах, що найменш вразливі до впливу кризи, як виробництво харчових продуктів і торгівля, обходячи увагою банківську сферу.